

איך אפשר לא לחמוד!?

שמות כ"ג: לא תחמד, בית רעך; לא-תחמד אשת רעך, ועבדו ואמתו ושורו וחסרו, וכל, אשר לרעך. דברים ה"ח: ולא תחמד אשת רעך ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחסרו וכל אשר לרעך.

ספר יראים ס"י קטו' (ר' אליעזר ממיץ. חי בצרפת. מבעלי התוספות, תלמיד רבינו תם):

חומד נקרא שחומד דבר חבירו ולוקחו בעל כורחו ונותן דמים או בעקיפין בא עליו שלא כדין. אבל חומד במחשבה בלא מעשה אינו עובר בלא תחמוד, דתניא במכילתא: יכול אפילו החומד בדברים? תלמוד לומר 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך', מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן עד שעושה מעשה, והיינו חמסן דאמרינן בב"ק סב. חמסן יהיב דמי, שאונס חבירו ונותן לו דמים על חפץ... ועליו נאמר לא תחמוד. וכתוב לא תתאוה פי' אחד לאלו ב' לאוין ושנה עליו הכתוב לעבור עליו בב' לאוין.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רסה:

שהזהירנו מהשים מחשבתנו לעשות תחבולה כדי לקנות מה שיש לזולתנו מאחינו וזה הוא אמרו לא תחמוד בית רעך וכו'. ולשון מכילתא לא תחמוד יכול אפילו חומד בדבר (=בדיבור) תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן נמי עד שיעשה מעשה. הנה התבאר לך כי זה הלאו יזהיר מהערים עד שנקח לעצמנו הדבר שהיינו חומדים אותו מממון אחינו ואפילו לקנותו ולתת בו דמים רבים הנה זה כולו מי שיעשהו עובר על לא תחמוד.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רסו:

שהזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד מה שיש לאחינו ולהתאוות בו שזה יהיה מביא לעשות תחבולה לקנותו, וזהו לשון האזהרה שבאה בזה הענין אמר לא תתאוה בית רעך. ואין השני לאוין אלו בענין אחד אבל הלאו הראשון והוא לא תחמוד מזהיר שלא לקנות מה שיש לזולתנו והלאו השני מזהיר אפילו להתאוות בלבנו לבד.

רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה א, ט-י: כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו... והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תחמד"... ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר "לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" - חימוד שיש בו מעשה. כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חברו וכל כיוצא בהן... כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה לבו בדבר, עבר בלא תעשה, שנאמר "לא תתאוה" - ואין תאוה אלא בלב בלבד.

ספר החינוך מצווה לח'

משרשי מצווה זו, לפי שמחשבה רעה היא וגורמת לו לאדם תקלות הרבה מאחר שיקבע במחשבתו לקחת ממנו אותו הדבר שחמד מתוך אותה תאוה רעה, לא ישגיח בשום דבר, ואם לא ירצה חברו למוכרו יאנוס אותו ממנו, ואם יעמוד כנגדו אפשר שיהרגנו כאשר מצינו בנבות שנהרג כל כרמו שחמד ממנו אחאב.

מלכים א, כא: ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היזרעאלי אשר ביזרעאל אצל היכל אחאב מלך שמוון: וידבר אחאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך ותחתיו כרם טוב ממנו אם טוב בעיניך אתנה לך כסף מחיר זה: ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מידוד מתתי את נחלת אבתי לך: ויבא אחאב אל ביתו סר וזעף על הדבר אשר דבר אליו נבות היזרעאלי ויאמר לא אתן לך את נחלת אבתי וישכב על מטו ויטב את פניו ולא אכל לחם: ותבא אליו איזבל אשתו וידבר אליו מה זה ריחך סרה ואינה אכל לחם: וידבר אליה כי אדבר אל נבות היזרעאלי ואמר לו תנה לי את כרמך בכסף או אם חפץ אתה אתנה לך כרם תחתיו ויאמר לא אתן לך את כרמי: ותאמר אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל קום אכל לחם ויטב לבך אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי... ותכתב ספרים בשם אחאב ותחתם בחתמו ותשלח ספרים אל הזקנים ואל החרים אשר בעירו הישבים את נבות: ותכתב בספרים לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם: והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעדהו לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאהו וסקלהו וימת:

פילון האלכסנדרוני: לבסוף אוסר הוא לחמוד, בידעו כי... כל היפעלויות הנפש קשות, שמטלטלות הן ומזעזעות אותה בניגוד לטבע, ואין מניחות לה להיות בריאה; אך קשה מכולן החימוד. שכן כל היפעלות אחרת, הבאה... מבחוץ, אינה כפי הנראה מרצונו; ואילו החימוד לבדו ראשיתו בתוכנו ומרצונו הוא... בשעה שנתן אדם אל ליבו טובה שאינה נוכחת, ושואף לזכות בה, הוא דוחף את נפשו למרחקים ומותחה עד מאוד מתוך כמיהה לגעת בטובה הנכספת... להוט לתופסה אך אינו מסוגל להגיע אליה, ומצבו כשל הרודף אחרי הנסוג מפניו במהירות קטנה משל הבורח אך במרץ שלא ינוצח... החימוד מטיל על אדם עונש כשל טאנטאלוס. הרי הלה היה מחטיא, בשעה שעמד לנגוע בהם, את כל החפצים ששאף להשיגם. והנתון בידי החימוד, הצמא תמיד למה שלא בנמצא, לעולם אינו שבע, והוא מתפתל סביב שאיפתו הריקה. ... כאשר יקבל פטור וחופש, יבעיר היצר (- של החימוד) ויחריב לגמרי את הכול... התשוקה לממון, או לאישה או לתהילה, או לכל דבר אחר המביא לידי תענוג - האם היא גורמת רעות קטנות ושבשגרה? כלום אין זו הסיבה לכך, שקרובי משפחה מתנכרים וממירים את חיבתם הטבעית באיבה בלא פיוס; שארצות גדולות ורבות-אדם נעשות שממה בשל סכסוכים פנימיים; שהיבשה והים מתמלאים אסונות המתחדשים תמיד עקב קרבות בין ציים ובין חילות רגלים? מלחמות היוונים והברברים, בינם לבין עצמם ואלו נגד אלו, שתוארו בטרגדיות, נבעו כולן ממקור אחד: חימוד הממון, או התהילה, או התענוג. הרי זה מטיל הרס על המין האנושי.

אבן שלמה, הגר"א, ג.ב.

כל העבירות והחטאים באים מחמדה, כמו שכתוב כי לא תחמוד כולל כל הדברות וכל התורה. והסתפקות שהוא ההיפוך הוא היסוד של על התורה והוא אמונה שלמה שלא לדאוג דאגת מחר.

פלא יועץ, ערך חמדה:

ידועה רעת החמדה כי רבה וכתבו המפרשים שהיא העשירית מעשרת הדברות והיא גדולה מכולם שעל ידי החמדה יכול לעבור על כל התורה...

רק יחמוד איש להשיג חכמה ותבונה ומידות טובות וישרות ולהתדמות לקדושי עליוני. כגון דא, מצווה לקנאת ולחמוד ולאבהה. זאת ישיב ליצרו, כאשר רוצה לפתותו ולהוליכו בדרך לא טוב. לו יחליפנו, ולו ימיר רע בטוב, ובזה ינצל מקוטב ועליו תבוא ברכת טוב.

ספר החינוך מצווה שטז'

ואל תתמה לומר: ואיך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חברו, והוא מכולם ריק וריקים? ואיך תבוא בתורה מניעה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו? שזה הדבר אינו כן, ולא יאמרו אותו זולתי הטיפשים הרעים והחטאים בנפשותם; כי האמנם ביד האדם למנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ובדעתו להרחיק ולקרב חפצו בכל הדברים כרצונו, ולבו מסור בידו, על כל אשר יחפוץ יִטְנוּ.

אבן עזרא: לא תחמוד - אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה. איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה. כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים שיתאוה שיהיו לו כנפים לעוף השמים. ולא יתכן להיות כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו אע"פ שהיא יפה. כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו. רק כאשר חלק לו השם. ואמר קהלת "ולאדם שלא עמל בו יתנו חלקו... ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואמר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו. כי ידע שהשם לא רצה לתת לו. לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ובתחבולותיו. על כן יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו.